

'Ook U en Uw nakomelingen zullen het slachtoffer worden..'

PPG een reputatie aan het Winschote

Eddy Jonkheid

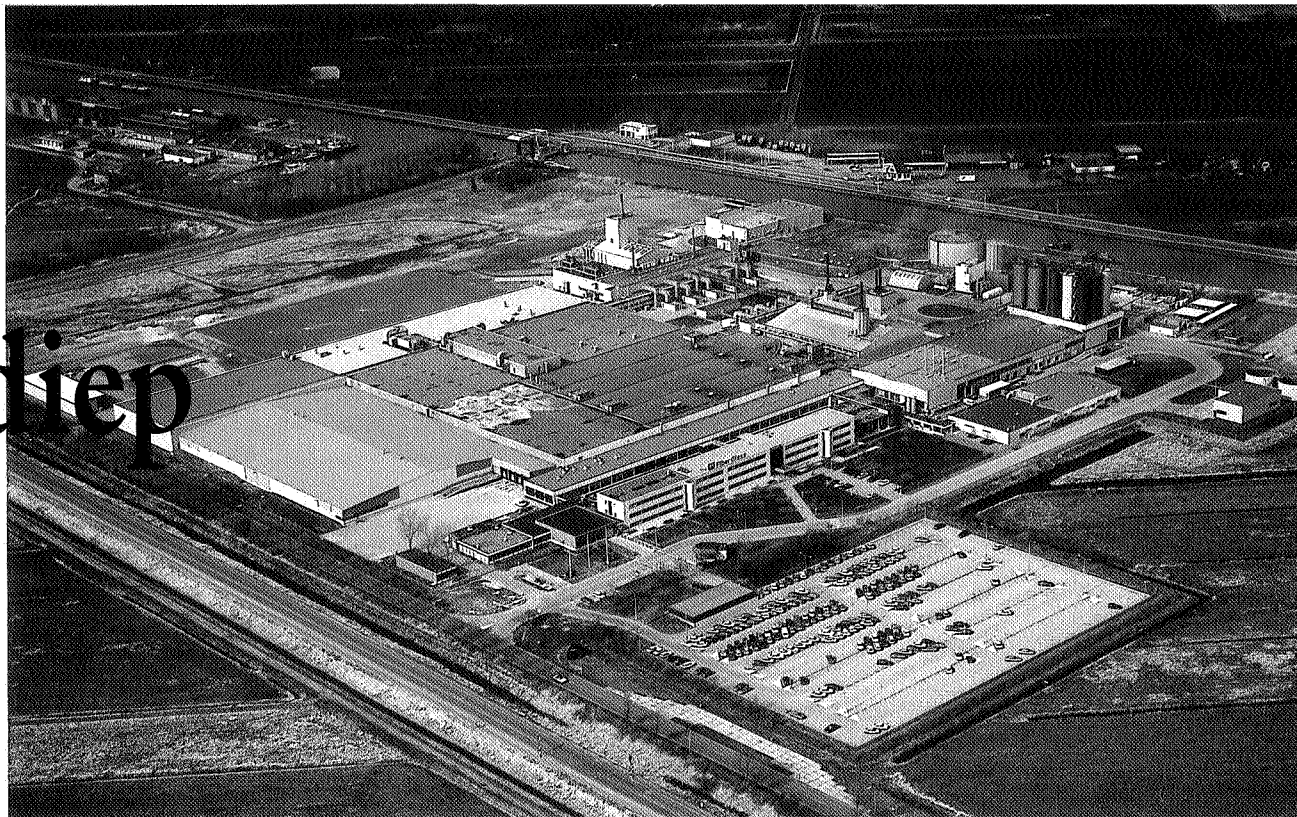
Wie vanuit Groningen richting Duitse grens langs het Winschoterdiep rijdt aanschouwt Groningens trots. De scheepswerven, vaak eeuwenoud, bouwen hier zeeschepen. Een staaltje nijverheid en ondernemingslust, die vooral de buitenlanders vaak met grote verbazing vervult. Zeeschepen in het smalle Winschoterdiep, die zijdelings te water worden gelaten en bij het passeren van de bruggen aan beide zijden vaak niet meer dan enige centimeters speelruimte hebben. Dat is vakwerk en het is ook stille heroïek, want geheel in de Groningse traditie wordt er weinig ophef gemaakt over wat hier aan het Winschoterdiep wordt gepresteerd. De keten van scheepswerven wordt ter hoogte van Westerbroek onderbroken door een 'gewoon' bedrijf, een fabriek zonder hoge kranen, en vanaf de Rijksweg is ook met geen mogelijkheid te herkennen wat hier wordt geproduceerd. Een vreemde eend in de bijt, een niet-Gronings bedrijf, heel wat anders dan het even verder gelegen Avebe, dat nog werd opgericht door Groningens grote zoon en industrieel Scholten en waarvan iedereen weet dat het aardappelmeel maakt. Ons kent ons, maar niet de onbekende met de blauwe letters op het dak:
PPG Fiber Glass.

Voluit heet het in lichte tinten uitgevoerde bedrijf PPG Industries Fiber Glass bv en vanaf de buitenkant valt het vooral op door zijn geslotenheid. Afgezien van het kantoorgebouw heeft de fabriek nauwelijks ramen, is het omgeven door een stevig hek en de beveiligingsdienst opent de slagboom niet voor iemand die zonder afspraak het terrein wil betreden. Toch heeft dit bedrijf voor meer deining gezorgd dan alle tewaterlatingen bij elkaar. Vooral onder de oude naam Silenka kwam het onder vuur te liggen van actievoerders, instanties en omwonenden, en verwierf het het twijfelachtige predikaat van grootste aantaster van de gezondheid en grootste vervuiler van de provincie Groningen. Silenka/PPG was duidelijk het zwarte schaap aan het Winschoterdiep. Hoe heeft het zover kunnen komen?

Klein wonder

In 1963 werd met algemene vreugde de vestiging begroet van het bedrijf N.V. Silenka AKU Pittsburgh, een joint-venture van de toenmalige AKU en het Amerikaanse Pittsburgh Plate Glass Company. Werkgelegenheid, met name in Oost-Groningen, is een verheugende zaak waardoor dit traditioneel achtergebleven gebied weer enig perspectief wordt geboden. Silenka is een grote vis. Het bedrijf is het enige in Nederland dat glasvezels produceert en het biedt werkgelegenheid aan

diep

PPG-vestiging te Hoogezand,
foto Aerophoto Eelde

derden mensen; ook toeleveringsbedrijven en andere industrieën uit de regio profiteren van de aanwezigheid van dit bedrijf. De vestiging is ook een klein wonder: Silenka haalt de meeste van haar grondstoffen uit het buitenland, terwijl ook de eindproductie praktisch in zijn geheel wordt geëxporteerd. De fabriek wordt in 1963 officieel geopend door Prins Bernhard en het werk kan beginnen. De fabriek maakt zogenaamd e-glas en voegt aan de glasgarens (met een gemiddelde dikte van tien micron) een coating toe, een soort chemisch jasje, dat de glasdraden verwerkbaar maakt en het de bijzondere eigenschappen geeft waardoor dit glas gebruikt kan worden voor de versterking van kunststoffen.

Acties

Jarenlang gaat het goed. Er wordt 365 dagen per jaar, 24 uur per dag glasvezel geproduceerd in het continubedrijf en er komen gestaag uitbreidingen. Zo rond de jaren zeventig telt Silenka zes kleine ovens en evenzovele schoorstenen, want waar vuur is, is rook. Dan, rond 1974, gaat het helemaal mis. Milieu is het toverwoord van de nieuwe maatschappij. Milieu is niet meer je afkomst maar staat nu voor leefomstandigheden, en die zijn in het geïndustrialiseerde Nederland niet al te best. Er is een grens gekomen aan de naoorlogse roep om meer; de tijdgeest vraagt nu om hoe en berekent de prijs die de welvaart presenteert. Silenka is in 1974 aan de beurt. Het bedrijf vraagt een nieuwe Hinderwetvergunning, maar wordt dan geconfronteerd met acties van de bewoners van Westerbroek.

Oorzaak is de uitstoot van fluorwaterstof, waarvan Silenka 12,5 kg per uur blijkt uit te braken. Deze hoeveelheid wordt geconstateerd door de snuffelpaal die Silenka zelf heeft laten installeren. Zoveel fluoride is schadelijk voor mens en dier, stellen de omwonenden en de Vereniging Milieubeheer vast. Het kan niet uitblijven dat iedereen er zich mee gaat bemoeien en dan verschijnt er een medewerker van de Inspectie voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne in het dorp, die de bewoners ernstig waarschuwt voor het eten van groenten uit eigen tuin. Vooral geen boerenkool eten, want dat is extra gevaarlijk, is zijn boodschap. Trouwens, de kinderen zoveel mogelijk binnen houden kan ook geen kwaad, zeker wanneer de wind uit de verkeerde Silenka-hoek waait. Logisch, dat de emotie het van de rede wint. De emotie wijst de beschuldigende vinger naar Silenka en het bedrijf krijgt de reputatie

Prins Bernhard opent in 1963 de Silenka fabriek

die het tot op de dag van vandaag nog niet geheel heeft kunnen uitwissen: de vervuiler en bedreiger van alles wat leeft en groeit. De rede is intussen aan het onderzoeken gegaan. Een belangrijke bijdrage levert Professor Biersteker van de Landbouwhogeschool te Wageningen. Hij laat een uitgebreid onderzoek doen en komt tot de ontdekking dat de groenten in Westerbroek meer fluoride bevatten dan die in Kielwindeweer, maar dat de aangetroffen hoeveelheden in Westerbroek niet schadelijk zijn. Bij zijn bezoek aan Westerbroek laat hij zich de boerenkool dan ook goed smaken. De directie van Silenka heeft inmiddels de Gezondheidsdienst voor Dieren en de Universiteit

van Utrecht ingeschakeld voor onderzoek naar eventuele schadelijke gevolgen van de fluoruitstoot. Er wordt een grootscheeps onderzoek gehouden onder de schoolgaande jeugd en daaruit blijkt dat er van enige schadelijke invloed geen sprake is. Binnen het bedrijf is men inmiddels bezig om de fluoruitstoot zoveel mogelijk te beperken. De fluoride is het gevolg van gebruik van de grondstof vloeispaat. Produceren met minder vloeispaat blijkt mogelijk, maar doet een zwaar beroep op de medewerkers, omdat het productieproces moeilijker beheersbaar wordt.

Domme arrogantie der macht

Landelijk krijgt het fluorverhaal grote aandacht; plaatselijk wordt de motor vooral draaiende gehouden door het gemeenteraadslid R. Ronda. Ronda zit in de Raad namens de ppr, later wordt hij een eenmansfractie onder de naam Politieke Partij Ronda, afgekort ppr. De heer Ronda voert, ongetwijfeld met de beste bedoelingen, een verbeten strijd met Silenka. In 1980 gaat hij bij de Raad van State in beroep tegen het verlenen van de Hinderwetvergunning aan Silenka. Daarbij voert hij aan dat de vissen in het Winschoterdiep er slecht aan toe zijn; ze vertonen onder andere brandblaren. Het mag niet baten; de vergunning wordt verleend, maar de heer Ronda gaat door en begint brieven te schrijven aan de Koningin. In 1986 schrijft hij: *'Gedeputeerde Staten van Groningen, domme arrogantie der macht zonder verantwoordelijkheidsgevoel;*' dit naar aanleiding van het verlenen

van de Hinderwetvergunning door GS. Zijn brief aan Koningin Beatrix, waarvan een afschrift naar de pers gaat, eindigt met de woorden: *'Ik hoop alleen maar dat U thans lering trekt uit mijn brieven en zoals de realiteit der vervuiling zich voltrekt rest mij nog een ding als troost, al is het dan een schrale troost. Ook U en Uw nakomelingen zullen het slachtoffer worden van de huidige vervuiling.'* De heer Ronda heeft nooit antwoord gekregen op zijn schrijven, maar de door hem gehanteerde uitvergroting van de problematiek voedt wel de emotie, en tussen Silenka en de rest van Groningen lijkt het niet meer goed te komen.

Milieuplan

Terwijl het fluorverhaal nog natrilt, dient zich in 1987 een nieuw probleem aan. De Werkgroep Eemsmond protesteert met klem tegen een vergunning die aan Silenka is verleend om het afvalwater via de Veenkoloniale Afvalwatering (de smeerpip) op de Eems-Dollard te lozen; het gaat het bedrijf economisch zo goed dat het maar een eigen fysisch-chemische waterzuivering moet bouwen. Dat gebeurt inderdaad en met deze installatie wordt 65% van de schadelijke stoffen uit het afvalwater verwijderd. In 1989 tekent de Werkgroep Eemsmond beroep aan tegen een nieuwe aanvraag van Silenka om via de smeerpip te mogen lozen. De eigen waterzuivering is een goede stap, maar door de productie-uitbreiding wordt het gunstige effect teniet gedaan, is de motivatie. Uiteindelijk leidt deze affaire tot de verplichting van het bouwen van een biologische nazuiveringsinstallatie. Omdat het bedrijf inmiddels een zeer moeilijke periode doormaakt en een oven heeft moeten sluiten, hetgeen leidt tot een massaal ontslag van 400 medewerkers, wordt tot aan de Raad van State toe geprocedeerd om deze hoge investering te vermijden. Daarbij wordt verwezen naar de sterk verlaagde productie en het gunstige effect van de fysisch-chemische zuivering. Daarnaast presenteert het bedrijf een eigen milieuplan, dat voorziet in een spreiding van maatregelen, waarbij de economische haalbaarheid een belangrijke factor is.

Veiligheid en milieu

Inmiddels is Silenka PPG geworden. Het moeder-

bedrijf heeft alle aandelen van Akzo en NOM overgenomen en PPG Industries Fiber Glass bv is een feit. Een andere naam voor dezelfde problemen. Maar PPG gaat op milieugebied veel verder: intern en extern wordt er hard gewerkt aan verbeteringen. PPG kent strenge, Amerikaanse normen op het gebied van veiligheid en verantwoordelijkheid voor de omgeving. Met de overheid worden afspraken gemaakt, zoals in 1992 met het Ministerie van Economische Zaken inzake het nmp, waarbij PPG zich committeert om in het jaar 2000 een energie-efficiencyverbetering van 20% gerealiseerd te hebben t.o.v. van 1979. De biologische nazuivering wordt gebouwd en op 3 november 1995 officieel in gebruik gesteld door de Commissaris van de Koningin H. Vonhoff. Daarbij merkt hij snedig op dat de zorg voor het milieu een kind is van de welvaart oftewel dat er een economische spankracht moet bestaan om bepaalde maatregelen te kunnen treffen. In de laatste jaren heeft PPG/Silenka meer dan twintig miljoen gulden uitgegeven aan milieuontlastende maatregelen. Dit jaar is ook een zuurstofverrijkingsinstallatie in gebruik genomen. Hiermee wordt nagenoeg zuivere zuurstof in de ovens gevoerd, waardoor een beter productieproces wordt verkregen, maar vooral de uitstoot van NOx sterk terugdringt. De uitstoot van fluoride is door het verminderen van het gebruik van vloeispaat teruggedrongen naar 0,08 kg per uur per 1000 ton jaarproductie: dat is ten opzichte van de jaren zeventig een reductie van 93%. De huidige productie van glasvezel is hoger dan ooit tevoren: meer dan 50.000 ton per jaar, toch blijkt uit metingen dat de absolute emissie van fluoride nog steeds daalt. Ook is al enige jaren een recyclingproces aan de gang. Productieafval dat anders naar

de vuilstort gaat, kan nu in beperkte mate gerecycled worden. Het gaat hierbij om ca. 11%, hetgeen gezien de moeilijkheidsgraad van het proces een succes mag worden genoemd. Verder is de concernpolitiek van PPG gericht op een algemene zorg, hetgeen wordt verwoord in het Responsible Care-programma. Dit behelst het voldoen aan alle wettelijke voorschriften, vergunningen, regels, de zorg voor veiligheid en milieu, zowel intern als extern. Het is een actief beleid, waar constant aan wordt gewerkt.

Het vuur blijft branden

De ingebruikname van de biologische nazuiveringsinstallatie ging met enig tamtam gepaard. De pers was uitgenodigd om

nu eens te laten zien dat het bedrijf actief bezig is zich als een keurige, nette burger te gedragen. De smet van vervuiling en bedreiging moet worden uitgewist, maar het is een illusie om te verwachten dat dit op korte termijn zal gebeuren. De emotie is krachtiger dan de rede en er komt nog altijd rook uit de schoorstenen aan het Winschoterdiep. Het vuur blijft branden: is het dan toch alleen de tijdgeest die de reputatie van een bedrijf kan maken en breken?

De auteur is manager communication bij PPG.

In november 1995 wordt de biologische nazuiveringsinstallatie in gebruik genomen door Commissaris van de Koningin Henk Vonhoff, foto Eddy Jonkheid

